

EDITORIAL

Ilabi nga padilaabon ang armado nga pagbato sa terorismo sang estado

Sa atubang sang wala puas nga terorismo sang mga armado nga gaway sang rehimen US-Marcos kag todo nga pagpamigos kag pagpamintas sa masang anakbalhas, pila ka sulit nga nagbug-at ang katungdanan sang Bagong Hukbong Bayan (BHB) kag tanan nga rebolusyonaryong pwersa nga magbato agud pangapinan ang mga kinamatarung kag kaayuhan sang pumuluyong Pilipino.

Labaw san-o man, bug-os ang kabubut-on sang pumuluyo kag ila mga Pulang hangaway nga hugot panguyatan ang pusil kag lig-on nga isulong ang armado nga paghimakas, bilang nagapanguna nga porma sang pagbato sang pumuluyo sa pasista, papet kag paantus nga nagahari nga reaksyunaryong rehimen. Nakahibalo sila nga kung indi magbato ang pumuluyo upod ang ila hukbo, wala sang magapugong sa mapamigos kag mapanghimulos nga mga agalon mayduta, daglako komprador burgesya kag mga kahimbon nga dumuluong kapitalista sa pagdalasa sa interes sang masa, pag-agaw sang ila palangabuhian, paghakot sang manggad sang pung-

sod kag pagwasak sang kinaiyahan.

Pila ka binilyon ka piso ang ginbuho sang rehimen US-Marcos sa nagapadayon nga kampanya sang armado nga pagpanumpo kag terorismo nga may pagpaniplang apang wala sang pulos nga katuyuan nga perdihon ang hangaway sang banwa kag bungkagon ang pagbato sang pumuluyo. Pinakamapintas ang armado nga pagpanumpo kung sa diin pinaka-agresibo nga nagasulod kag nagapanghugakom sang duta kag nagapanghakot ang mga plantasyon kag operasyon sang mina, mga proyekto nga ekoturismo, pang-enerhiya, pagtukod sang mga dam kag iban pa nga imprastraktura, kasabwat ang mga burukrata kapita-

lista kag mga upisyal militar. Sa mga lugar nga ini wala-tuo ang mga masaker, ekstrahudisyal nga pagpatay, pagtortur, likom nga pagbilanggo, paghamlet, pagharang sang pagkaon, pagpanghulog sang bomba kag pagpanganyon.

Sa atubang sang mabaskog nga dasmag sang rehimen US-Marcos, nagadalom ang handum sang pumuluyong Pilipino nga maghatag sang balos nga lapdos sa mga armado nga gaway ni Marcos kag Duterte bilang paagi sa pag-angkon sang katarungan sa napulo ka linibo nga biktima sang pasistang terorismo sang estado. Amo ina kung ngaa nagasigabong ang pinalakpak sang masa, ilabi na sang mga mangunguma nga biktima sang AFP, matapos sang paglupok sang balita sang madinalag-on nga taktikal nga opensiba sang BHB sa nagkalainlain nga bahin sang pungsod.

Sa Quezon, dako nga sumbag sa

AFP ang madinalag-on nga taktikal nga opensiba sang BHB sa Tagkawayan, Quezon sadtong aga sang Setyembre 1. Lima ka riple nga M16 ang nakuha, kag indi magnubo sa lima ka pasista nga tinawo sang 85th IB kag paramilitar nga CAFGU ang napatay sang gin-ambus sang isa ka yunit sang BHB. Pila ka semana bag-o sini, sadtong Agosto 9, madinalag-on nga gin-ambus sang BHB ang salakyan sang Philippine National Police (PNP) sa Calatrava, Negros Occidental, kung sa diin nakuha ang tatlo ka riple nga awtomatik kag napatay ang isa ka tropa pangkombat sang pulis. Sadto man nga adlaw, madinalag-on nga gin-ambus sang BHB sa Uson, Masbate, ang mga paramilitar nga nagasabwag sang terorismo kasugpon sang pagpalapad sang operasyon sa mina sa prubinsya.

Sa Sultan Kudarat, prubinsya sa Far South Mindanao, indi magnubo sa 22 ka tropa sa idalom sang 37th IB ang napatay sa serye sang apat ka taktikal nga opensiba sang BHB sini nga Hunyo kag Hulyo. Ang mga taktikal nga opensiba nga ini ang sabat sa brutal nga todo-larga nga opensiba nga ginlunsar sa prubinsya sang indi magnubo sa apat ka batalyon sa idalom sang 6th ID.

Ginapakita sang mga kadalag-an nga ini nga sa taktikal nga lebel, nagapabilin nga superior ang mga yunit ge-

rilya sang BHB batuk sa mga armadong pwersa sang kaaway. Tungod ini, nagapanguna, sa madalom kag malapad nga suporta sang masa kag labaw sa ihibalo sa kadutaan. Gingamit sang mga yunit sang BHB ang taktika sang pagkonsentra sang mas dako nga pwersa batuk sa nahamulag kag mas huyang nga bahin sang kaaway.

Kakombinasyon sini ang likom kag linong nga paglapta kag pagbalhin sang mga yunit sang BHB agud likawan ang mas dako nga pwersa sang kaaway, ipabilin ini nga bulag kag bungol, kag nagasumbag sa hangin. Ginpakita sang tanan nga ini ang determinasyon sang BHB nga pangapinan ang kaayuhan sang masa kag batuan ang pasista nga kapintas sang rehimen US-Marcos, kag ginapanginwala nga "lapit na maperdi" ang armado nga pagbato sang pumuluyo. Sa husto nga pagpamuno sang Partido, nagapabilin nga lig-on ang kabubut-on sang hangaway sang banwa nga magmadinalag-on sa banas sang pangmalawigon nga inaway banwa kag isulong ang inaway gerilya base sa malapad kag madalom nga suporta sang masa.

Gina-iwagan sang mga kadalagan nga ini ang banas sang ilabi nga pagsulong sang rebolusyonaryong armadong paghimakas. Ginahatagan sang inspirasyon sini ang pumuluyo kag tanan nga rebolusyonaryong

pwera, ilabi na ang mga mamumugon kag pamatan-on nga intelektwal, nga magpadulong sa kabukiran kag usuyon ang mabudlay nga banas sang armadong paghimakas.

Dapat nga matumbasan ang mga kadalag-an nga ini. Sa pagpamuno sang Partido, dapat maghimo ang tanan nga kumand sang BHB sa nagkalin-lain nga bahin sang pungsod sang plano para maglunsar sang masaranggan daugon nga ginagmay ukon dalagkuan nga taktikal nga opensiba agud baldahon kag bahin-bahin nga perdihon ang kaaway, kag kuhaon ang mga armas sini agud armasang ang nagadamo nga isip sang mga bag-o nga Pulang hangaway sang BHB. Madamuan nga pahulagon kag armasang ang masang mangunguma kag isulong ang lapnagon nga pakig-away gerilya agud palibutan ang kaaway sang nagadabdab nga kalayo sang inaway banwa.

Padayon nga maga-ani sang kadalag-an ang BHB sa paglunsar sang mga taktikal nga opensiba tungod sa nagalapad kag nagadalom ang angtanay sang hukbo kag masang mangunguma. Matutom nga ginasulong ang mga paghimakas masa para sa matuod nga reporma sa duta ilabi na sa atubang sang lapnagon nga pagpanghugakom kag pagpanghakot, kag armado nga pagpanumpo. Dapat tukuron ang mga sanga sang Partido sa pinakamadamo nga lugar para magserbe nga taludtod kag pamunuan ang masa. Matutom nga pabaskugon ang mga organisasyon masa sang mga mangunguma, mga pamatan-on kag kababainhan, agud isahon ang kusog sang masa kag tukuron ang pundasyon sang bag-ong demokratikong gubyerno sang banwa.

Sa pagpamuno sang Partido, determinado ang BHB kag tanan nga rebolusyonaryong pwersa nga padayon isulong ang armadong paghimakas sa bug-os nga pungsod kag ubos-kusog nga magmadinalag-on sa banas sang inaway banwa para batuan kag paslawon ang kampanya sang pasistang terorismo sang rehimen US-Marcos, kag para maangkon ang handum sang pangkatilingban nga katarungan kag pungsodnon nga kahilwayan.

 <p>Tuig LIV No. 17 Setyembre 7, 2023</p> <p>Ang Ang Bayan ginabantala sa lenggwahe nga Pilipino, Bisaya, Iloco, Hiligaynon, Waray, Ingles kag Espanyol. Nagabaton ang Ang Bayan sang mga kontribusyon sa porma sang mga artikulo kag balita. Ginabuyok man ang mga bumalasa nga magpaabot sang mga saway kag rekomendasyon sa ikauswag sang aton pahayagan.</p>	<h2 style="text-align: center;">Kaundan</h2> <p>Editorial: Ilabi nga padilaabon ang armado nga pagbato sa terorismo sang estado 1</p> <p>5 ka M16, nakuha sang BHB-Quezon 3</p> <p>4 ka opensiba, ginlunsar sa Sultan Kudarat 3</p> <p>Suporta sa rebolusyonaryong kahublagan 4</p> <p>Adlaw sang mga Desaparesido 4</p> <p>Mga protesta 4</p> <p>Isa ka dekada nga pagpanghalit sang MBLT-4 5</p> <p>Diin nagkadto ang pondo sang NTF-Elcac? 6</p> <p>Mga anomalya sa eleksyon, ginapaimbestigaran 7</p> <p>Pagpatama ni Sara Duterte, ginsaway 7</p> <p>3, ginmasaker sang 2nd IB sa Masbate 8</p> <p>Sa malip-ot nga pulong 9</p> <p><i>Tiempo muerto</i> sa tunga sang implasyon 10</p>
<p>Ang Ang Bayan ginabantala duha ka beses kada bulan sang Komite Sentral sang Partido Komunista ng Pilipinas</p>	
 ang.bayan@cpp.ph	

5 M16, nakuha sang BHB-Quezon

Nakuha sang Bagong Hukbong Bayan (BHB)-Quezon (Apolonio Mendoza Command) ang lima ka ripleng M16, mga bala kag iban pa nga kagamitan militar sa ambus nga ginlunsar sini batuk sa yunit sang 85th IB kag CAFGU sa Sityo Pag-asa, Barangay Mapulot, Tagkawayan, Quezon sadtong Setyembre 1. Lima ka suldado ang napatay samtang apat ang kumpirmado nga napilasan.

Ang mga suldado ang natalana nga magrekorida sa pali-bot sang ila kampo sang ginbantayan sang mga pulang hangaway. Nahitabo ang ambus 500 metro halin sa ila detasment.

Sa balita sang BHB-Quezon, naggamit ang mga hangaway sang command-detonated explosive (CDX) nga ginpalupok batuk sa mga suldado. Kabaliskaran ini sa pahayag sang mga suldado kag pulis nga naglupok ang bomba sang "nata-pakan" ini sang naga-operasyon nga tropa sang 85th IB.

Base kay Ka Cleo del Mundo, tigpamaba sang BHB-Quezon, ang nasambit nga armadong aksyon ang "pagpabakod sang katarungan sa tanan nga biktima sang 85th IB." Dugang pa niya, ang opensiba ang "para sa mga pinalangga namon nga masa nga nag-agom sang tortyur, pagpang-ipit kag pagpamatay sang mga berdugo nga suldado sa idalom sang rehimen US-Duterte kag nagapadayon

Larawan mula sa Apolonio Mendoza Command

sa subong nga rehimen US-Marcos II."

Ginatantya nga nagalab-ot sa 20,000 ang kaso sang paglapas sa tawhanon nga kinamatarung sa idalom sang ginapatigayon nga nakapokus nga operasyon militar sang AFP sa mga komunidad sang Quezon halin pa sa idalom sang rehimen Duterte. **AB**

Apat ka opensiba, ginlunsar kontra-FMO sa Sultan Kudarat

Indi magnubo sa 22 suldado sang 37th IB ang napatay sa serye sang mga opensiba nga ginlunsar sang Bagong Hukbong Bayan (BHB) sa kontra-kampanya sini batuk sa nakapokus nga operasyon militar (*focused military operation* ukon FMO) sang 6th ID sa Kalamansig, Sultan Kudarat. Masobra duha ka bulan na ang dibisyon kadako nga operasyon nga ginsugdan sadtong Hunyo 15. Magluwas sa 37th IB, kabahin man sa mga operasyon ang mga yunit sang 57th IB, 7th IB kag mga tropa sang Special Forces Battalion.

Indi naman magnubo sa 18 ang napilasan sa mga taktikal nga opensiba nga ginlunsar sa tunga sang Hunyo 17 kag Hulyo 26.

Sadtong Hunyo 17, ginpalukpan sang BHB-Sultan Kudarat ang isa ka kolum sang 37th IB sa Sityo 30, Barangay Hinalaan. Sang sunod nga adlaw, ginpalukpan sang mga Pulang hangaway ang isa pa ka yunit sang 37th IB sa nabukiran nga bahin sang pareho nga barangay. Lima ang kabilugan nga isip sang napatay nga suldado samtang walo ang napilasan sa asud-asod nga opensibang aksyon.

Gin-ambus naman sang BHB ang naga-operasyon nga yunit sang 37th IB sa Barangay Datu Wasay sadtong Hulyo 19. Yara sa 15 minutos lang ang kadugayon sang pag-atake sang mga Pulang hangaway apang tungod

sa kahadlok kag pagkataranta nagpalupok sa sulod sang duha ka oras ang na-igo nga mga suldado. Sa nati-pon nga balita, indi magnubo sa pito ka suldado ang napatay kag 10 ang napilasan.

Sadtong Hulyo 9, nagtigayon sang operasyon haras ang mga Pulang hangaway batuk sa tatlo ka kolum sang mga suldado nga naga-operasyon sa Sityo Sorong, Barangay Hinalaan. Sa tuman nga kahadlok sang mga suldado, tatlo ka oras ini nga patarasak nga nagpalupok. Indi man magnubo sa 17 ka bala sang kanyon ang ginbuy-an sang AFP.

Sa report sang mga residente, ginatantya nga indi magnubo sa 10 ka suldado ang napatay sa operasyon nga ini sang BHB. Ang mga bangkay sang suldado ang wala gindala sa

sentro sang barangay kung sa diin nagakampo ang naga-operasyon nga tropa sang 37th IB. Base sa sa report, gintago sang yunit nga may yara sang mis-engkwentro sa ila nga kubay sa tunga sang pagpalupok nga nagtuga sang pagkapatay sang kaugalingon sini nga mga tropa.

Para kontrolon ang impormasyon kag magsabwag sang kahadlok, tatlo ka komunidad ang ginhamlet sang mga suldado kung sa diin ginpunggan ang mga residente nga mag-gwa. Sobra sini nga naapektuhan ang palangabuhian sang mga mangunguma sa lugar.

Samtang, ginpaslaw sang BHB ang plano nga reyd sang mga suldado sa temporary nga kampo sini sa Barangay Batang-Baglas, Palimbang sadtong Hunyo 26. Nahimo nga makamaniobra sang mga Pulang hangaway kag makahatag sang kahalitan sa naga-atake nga kaaway. Indi magnubo sa pito ka suldado ang napatay kag 10 ang napilasan. Samtang, walo ka hangaway sang BHB ang nakaagom sang minor nga pilas sa insidente. **AB**

Mga protesta nga suporta sa rebolusyonaryong kahublagan sa Pilipinas, ginlunsar

GINLUNSAR SADTONG AGOSTO 26 sa Europe, Canada kag US ang mga hublag kag aktibidad bilang suporta sa kahublagan para sa pungsodnon nga paghilway sa Pilipinas. Ginpamunuan ang Global Day of Action sang Friends of the Filipino People in Struggle (FFPS), internasyunal nga grupo sang mga dumuluong nga nagasuporta sa pungsodnon-demokratiko nga kahublagan sa Pilipinas.

Naghiwat sang mga hublag sa Utrecht, The Netherlands, Vancouver kag Toronto sa Canada, pito ka syudad sa Germany kabahin ang Memmingen, Leipzig, Regensburg, Rostock kag Ulm, Basel sa Switzerland, Madrid kag Valencia sa Spain, kag Oregon kag Washington sa US.

Sa hublag sa The Netherlands, ginpangapinan sang Revolutionaire Eenheid, isa sa mga organisasyon nga katapo sang FFPS nga nakabase sa pungsod, ang rebolusyonaryo nga kahublagan sa Pilipinas batuk sa pagbansag diri sang reaksyunaryo nga estado sang Pilipinas kag US bilang "terorista." Hambal sini, indi terorismo ang pagpili sang pumulu-yong Pilipino nga batuan ang pungsodnon nga pagpamigos kag dumuluong nga imperyalistang paghari.

Ginhatagan tum-ok sang FFPS ang kahinanali nga suportahan sang nagahimakas nga pumuluyo sa bug-os nga kalibutan ang rebolusyong Pilipino sa tanan nga porma sini, kag ilabi na ang armado nga paghimagas.

Ang iban nga mga grupo ang nagpatigayon sang abtik nga rali, porum, pagpanagtag sang polyeto kag kampanya nga impormasyon, pagladlad sang nasulat nga panawagan, pagpaskil sang mga poster, kag mga pagtililipon para ipakita ang kahublagan para sa pungsodnon nga paghilway sa Pilipinas.

Ang hublag sang FFPS sadtong Agosto 26 ang gintuon sa pagdumdom sa Sigaw ng Pugad Lawin, ang patimaan sang pagsugod sang Rebolusyong Pilipino batuk sa pagpangsakop sang Spain sa pungsod sadtong 1896.

Pangkalibutanon nga Adlaw sang mga Desaparesido, gindumdom

ULULUPOD NGA GINDUMDOM SADTONG Agosto 30 sang mga himata kag abyan sang mga biktima sang pwersahan nga pagkadula ang Pangkalibutanon nga Adlaw sang mga Desaparesido. Ginduso nila ang hinanali nga pagpalutaw kag paghatag sang hustisya sa ila mga pinalangga sa kabuhi kag abyan nga gin-abdak kag gindula sang mga ahente sang estado.

Sa Manila, nagpiket ang mga grupo sa tawhanon nga kinamatarung sa pagpanguna sang grupo nga Desaparecidos sa Court of Appeals para suportahan ang petyson sang mga himata nila Dexter Capuyan kag Gene Roz Jamil "Bazoo" de Jesus nga nagpasaka sang Petition for Writ of Habeas Corpus sa nasambit nga korte, sadto pang Hulyo 5.

Sa lista sang Karapatan, masobra 1,000 indibidwal ang pwersahan nga gindula sa idalom sang diktadurang Marcos Sr samtang nakalista sang 821 biktima sa idalom sang rehimen Aquino, 26 sa panahon sang rehimen Estrada, 206 sa idalom sang rehimen Arroyo, siyam sa panahon sang rehimen Aquino II, 20 sa panahon ng rehimen Duterte kag napulo na sa una nga 14 ka bulan sang subong nga rehimen Marcos II.

Samtang, nagsindi sang kandila ang mga grupo sang tawhanon nga kinamatarung sa altar ni Fr. Rudy Romano sa Redemptorist Church sa Cebu City. Si Fr. Romano ang gin-abdak sang ginapatihan mga armado nga ahente sang diktadurang Marcos sadtong Hulyo 11, 1985, kag wala na nakita sugod sadto.

CBA sa Paperland. Naangkon sang unyon sa Paperland Inc., isa ka pabrika sang papel sa Quezon City, ang mahinungdanon nga CBA sadtong Agosto 31. Kabahin sa mga naduso sang mga mamumugon ang dugang nga sweldo, balayran nga *leave*, *union leave*, bulig sa pagpa-ospital, bulig sa namatyan, signing bunos kag Labor Day *assistance*. Para maangkon ini, ginpatigayon sang mga mamumugon ang ululupod nga mga hublag pareho sang *ribbon-wearing* kag paglunsar sang piket.

Piket sang mga mamumugon sa Mandaue. Nagpiket sa atubang sang Cebu Easy General Services Corporation, isa ka *manpower agency*, sa Mandaue City ang mga mamumugon sadtong Agosto 22 para iduso ang ila kinamatarung sa trabaho. Arbitrario sila nga ginkakas sa Liwayway Marketing Corporation, nagamanupaktura sang Oishi Snack Products, tungod sa pagbalhin sang operasyon sini sa Liloan, Cebu.

Pondo sa kinamatarung, indi sa kapintas. nagpiket ang mga grupo sang mamumugon sadtong Agosto 24 sa atubang sang kongreso sa panahon sang pagtalakay sang badyet para sa 2024 para iduso nga tigan-an sang estado sang pondo ang dugang-sweldo, trabaho kag kinamatarung sang pumuluyong Pilipino. Panawagan man nila nga buhinan ang busog nga badyet sang pulis, militar, NTF-Elcac, kag mga confidential fund nila Marcos kag Duterte.

Protesta sa mga sinapol sang APEC sa US. Ginbulabog sang protesta ang pagtililipon sang Asia Pacific Economic Cooperation (APEC) sa Seattle, US sadtong Agosto 20, kadungan sang ginpatigayon nga porum angot sa kahimtangan sang kababainhan kag ekonomiya sa kalibutan. Isa ka hamulag nga protesta ang ginlunsar sang mga tsapter sang Bayan sa US kag Pacific Northwest People Over Profit Coalition sadtong Agosto 16 kadungan sang ginalunsar nga APEC Energy Ministers Meeting sa pareho nga syudad.

Paghaboy sang Japan sang basura nga nukleyar, ginpamatukan. Nagprotesta sa atubang sang embahada sang Japan ang mga mangingisda kag tigpangapin sang kinaiyahan sadtong Agosto 16 para sawayon ang gubyrerno sang Japan sa paghaboy sa Pacific Ocean sang masobra isa ka milyon tonelada nga kontaminado nga tubig nga gingamit sa pagpabugnaw sang planta ang nukleyar sa Fukushima.

Masobra isa ka dekada nga pagpanghalit sang MBLT-4 sa Palawan

Sa sulod sang 11 ka tuig kag siyam ka bulan, nagsabwag sang terror ang Marine Battalion Landing Team (MBLT)-4 sa pumuluyo sang Palawan. Gindayaw ang yunit nga ini sa kuno yabi nga papel sa "pagtapos" sang Bagong Hukbong Bayan (BHB) sa prubinsya kag pagpabilin sang "kalinong" diri. Ang matuod, wala sang ginbilin ang MBLT-4 sa prubinsya kundi ang malaba nga record sang paglapas sa tawhanon nga kinamatarung.

Gyera nga mapanumpo

Nagpanguna nga tigpatuman ang MBLT-4 sang brutal kag dasok nga gyera batuk sa pumuluyo kag rebolusyonaryong kahublagan sa prubinsya. May kahilabtanang ang yunit sa mada-mo nga porma sang paglapas sa tawhanon nga kinamatarung kabahin na ang pag-hamlet, intimidasyon, pagpamahog kag pagpangharas, pagharang sa pagkaon, ilegal nga pagpang-ukay, madamuan nga pagpasurender kag iban pa. Indi luwas sa ila nga kapintas ang tumandok nga minoritya nga Palaw'an, Batak kag Tagbanua.

Isa sa mga lutaw nga kaso sang pagpang-abuso sang yunit ang pagpilit sa sadto 17-anyos nga tumandok nga Palaw'an nga si Merkel Mansuna nga mag-giya sa isa ka operasyon kombat sini sa Barangay Aribungos, Brooke's Point sadtong Hunyo 2020. Bag-o ang nasambit nga insidente, pwersahan nga ginsulod sang mga suldado ang lima ka pamalay sa Sityo Bayog sa nasambit nga barangay. Napilitan nga magbakwit ang masobra 10 ka pamilya agud makalikaw sa interogasyon sang militar kag pagpamahog.

sadto man nga panahon, ginkastigo sang mga suldado ang isa ka mangunguma sa Barangay Cacawitan sa banwa sang Quezon. Sa Barangay Iraan, Rizal naman, pilit nga ginpa-armsan kag gin-upod sa operasyon kombat ang sadto 17-anyos nga tumandok nga Palaw'an nga ginhinganlan nga Dipdip.

May kahilabtanang man ang MBLT-4 sa isa ka kaso sang pagpanghimulos sa isa ka dalagita nga tumandok sa Barangay Mainit sa Brooke's Point. Kasugpon ini sa madugay na nga pagkampo sang mga suldado sa komunidad nga ginpetisyon sang mga resi-

dente nga palayason.

Magluwas diri, ginapunggan sang mga suldado ang mga residente nga mangahoy ukon magtrosong kung sa diin sila man ang ilegal nga nagatrosong sa kalasangan para gamiton nga materyales sa pagtukod sang kampo. May yara man sang tatlo ka detatsmentang MBLT-4 nga nagserbe nga gwardya sang mga operasyon mina sa prubinsya.

Tuman ka traydor man sa pung-sodnon nga soberanya ang tropa militar sang MBLT-4 sa pakigbahin sa mga ehersisyo militar upod ang mga tropang Amerikano sa Palawan parehong sang Marine Exercise (MAREX) 2022.

Nagtapos sang rebolusyonaryo nga kahublagan sa Palawan?

Sadtong Setyembre 1, lutaw nga gindeklarar sang rehimen US-Marcos II nga "insurgency-free" ukon wala na ang rebolusyonaryong kahublagan sa Palawan. Tinunto ang pagkilala sa MBLT-4 bilang yabi nga yunit sang Armed Forces of the Philippines nga kuno nagtapos sa rebolusyonaryong kahublagan sa prubinsya.

Sandig sa BHB-Palawan, wala sang namang-an kag habol lang gid si Marcos sa pagpaminsar nga maperdi nila ang rebolusyon kag ang determinasyon sang pumuluyo nga batuan ang tanan nga porma sang pagpamigos kag pagpanghimulos. Dugang sini, "ano man kabudlay kag kapintas puno sa determinasyon ang BHB-Palawan nga isulong ang inaway banwa sa isla kag mag-amos sang tanan nga masarangan sa liwat nga pagpabaskog kag pagpasingki sang pakig-away gerilya sa bug-os nga pungsod."

Ang matuod nga motibo ni Marcos Jr kag mga alipures niya ang pagwaon

nga madinalag-on ang ila kontra-rebolusyonaryo nga pakana para mangin makagalanyat ang prubinsya sa pagbuyok sang dumuluong nga pamuhunan kag imperyalista nga pagpanghakot. Sa subong, nakaplastar na ang mga kontrata kag dumuluong nga pagpamuhunan sa enerhiya, ekoturismo kag pagmina sa Palawan.

Magluwas diri, sa tunga sang tension sa West Philippine Sea, desperado ang rehimen nga ipakita sa amo nga imperyalistang US nga handa na ang papet nga hukbo nga ibala sa kanyon inkaso magsaglab ang imperyalisya nga gyera sa tunga sini kag sang China.

Sin-o ang MBLT-4?

Ginbutang ang MBLT-4 sa Palawan sugod Nobyembre 17, 2011 tubtob hulyo 17 subong nga tuig kung san-o sila ginbalik sa Fort Bonifacio, Taguig City para liwat nga maghanas. Kasamtangan nga ginapamunuan ang MBLT-4 ni Lieutenant Colonel Glen Lorrito nga gintalana diri sadtong Hulyo 2021.

Ang MBLT-4 ang ulihi nga nagkampo sa Camp Daypo sa Barangay Abo-Abo, Sofronio Española sa Palawan. Sa pag-abot sang yunit sa Palawan sadtong 2011, una ini nga nagoperasyon sa mga banwa sang norte sang Palawan kag sang ulihi ginbalhin sa sur nga bahin sang prubinsya sadtong 2017. Sa sur, ginsakop sang mga operasyon kombat sini ang mga banwa sang Bataraza, Rizal, Brooke's Point, kag Quezon.

Daan na nga napaidalom ang MBLT-4 sa pang-operasyon nga kontrol sang 3rd Marine Brigade sang Philippine Marine Corps (PMC). Upod sini ang MBLT-3 sa pag-operasyon sa isla. Ginbaylo sa MBLT-4 ang MBLT-7 nga nangamot sa pagpulbos sa Marawi, kag mga kampanya nga pagpanumpo sa Sulu kag Tawi-tawi. Gindugang man sa Palawan sadtong Hunyo ang MBLT-9 nga naghalin man sa Tawi-tawi.

Diin nagkadto ang pondo sa programa pangbarangay sang NTF-Elcac?

Sugod sang ginpatuman sang National Task Force (NTF)-Elcac ang peke nga Support to Barangay Development Program (SBDP) sadtong 2021, nagtigana ang guberno sang nagalagting nga ₱28.4 bilyon para diri. Pareho sang kampanya nga "surrender," "balik-pusil" kag iban pa nga programa sa kontra-insurhensya, ginpanginpuslan ini sang mga upisyal militar kag burukrata para sa korapsyon sa porma sang mga kikkak halin sa mga proyektong imprastrakturura sa tago nga mga sityo kag barangay.

Sa tatlo ka tuig, ginpadayaw sang NTF-Elcac ang pagtigana sang mga proyekto sa 3,187 ka barangay. Kabahin kuno diri ang konstruksyon sang mga dalan, eskwelahan, patubig kag sentro pang ikaayong-lawas, kag programa nga sanitasyon kag reporestasyon.

Katuyuan kuno sang mga programa nga ini ang pauswagon ang kabuhi sang pumuluyo agud nga indi na nila pagpilion ang banas sang armado nga pagbato. Ang matuod, wala sang bisan isa sa mga ini ang nagsabat sa mga ugat sang lapnagon nga kapigaduhon, gutom, pagpami-gos kag pagpanghimulos.

Dugang pa, ginapakita sang mga proyekto nga ini sang NTF-Elcac nga ilabi nangin militarizado ang pagdul-ong sang "serbisyo" kag "kauswagan" sang reaksyunaryo nga guberno ilabi na sa kabukiran.

Mahinay nga proyekto, madasig nga kikkak

Wala sang mahinungdanon nga pagbag-o nga ihatag, lakat-bao pa ang gagmay nga mga proyekto sang

SBDP. Bisan isa ka report wala pa sang may ginpagwa ang NTF-Elcac para sa istatus sang mga proyekto sang SBDP sa tuig 2023. Nagbaton ang SBDP sang ₱5.624 bilyon para sa 2022. Sa report mismo sang ahensya sadtong Agosto 29, 52% lang sa 1,719 nga ginasisaghom sini nga proyekto ang nakumpleto sadtong 2022. Katunga sa mga ini ang *farm-to-market road* nga madamo ang nagabukas sang dalan para sa mga plantasyon, minahan, ekoturismo kag iban pa nga dalagko nga negosyo.

Sadtong 2021, 1% ukon 26 sa 2,318 ka mga proyekto sang SBDP ang nakumpleto, sandig sa report sa senado sadtong Nobyembre 2021. Sa amo nga panahon, masobra 900 ang yara sa hugna nga *pre-procurement* (wala pa nabakal ang materyales), 700 ang yara sa hugna na sang pagbakal, samtang 560 ang yara sa hugna sang implementasyon. Sa kasamtangan, ginreport sang NTF-Elcac nga yara sa 87% na sang mga proyekto ang nakumpleto matapos ang masobra duha ka tuig.

Ang pagpatukod sang

mga "imprastruktura" ang isa sa pinakalapanagon nga "proyekto" sang guberno nga ginakuhaan sang kikkak sang mga burukrata sa guberno. Ginsugdan ang SBDP agud magserbe nga bulugasan sang mga heneral agud sigurohon ang ila nga katampad sa nagahari nga grupo.

Sa nagligad nga tatlo ka tuig, pinakananginpulos ang mga upisyal militar kag kahimbon nga mga kontratista sa rehiyon sang Davao. Nagkadto sa rehiyon ang pinakadako nga pondo nga ₱5.22 bilyon, sunod ang Caraga (₱4.53 bilyon), Bicol (₱3.82 bilyon) kag Northern Mindanao (₱3.21 bilyon). Sa mga prubinsya kag syudad, pinakadako ang pondo nga nabaton sang Bukidnon nga ₱1.77 bilyon, sunod ang Davao de Oro (₱1.75 bilyon), Davao City (₱1.66 bilyon), Agusan del Sur (₱1.38 bilyon), Sorsogon (₱1.3 bilyon) kag Iloilo (₱1.19 bilyon).

SBDP sa Cagayan Valley

Sa mga rehiyon, ikatatlo sa pinagamay ang nabaton sang Cagayan Valley. Naglab-ot lang sa ₱560.3 milyon ang gintigana nga pondo sang SBDP para sa 5th ID sa panahon sang 2021-2023. Pinakadako nga bahin ang nagkadto sa prubinsya sang Cagayan—₱304.3 milyon para sa 41 ka barangay. Nagsugod lang ang pagpondo sa Isabela, Quirino kag Nueva Viscaya sadtong 2022.

Sa 105 ka barangay sa rehiyon nga kabahin sa programa, 20 ka barangay lang ang may nagalakat nga mga proyekto. Isa diri ang syado ka mahal nga *solar dryer* (bularan sang humay) kag *farm shed* sa Barangay Anurturu sa banwa sang Rizal, Cagayan kag mga barangay sang Apayao kag Villa Reyno sa banwa sang Piat. Samtang, wala sang bag-o kundi puro rehabilitasyon kag upgrading lang ang kalabanan nga mga proyekto nga *farm-to-market*

Sundan sa pahina 7

road sa kabukiran. Kabahin diri ang wala sa gihapon natapos nga ₱15 milyon nga karsada sa Barangay Minanga, Rizal nga gin-inagurahan sadto pang Abril 2021.

Ginapawaragwag sang AFP nga ang mga barangay nga kabahin sa SBDP ang "nalimpyo na" paagi sa Retooled Community Support Program (RCSP). Pero sa 41 ka gina-endorso nga barangay sa Cagayan, 37 lang ang ginsakop sang mga RCSP. Nagakahulogan nga arbitraryo, kabutigan kag pakuno-kuno ang pagpili sa mga ginhatagan sini sang pondo. Ginpaburan ang mga banwa nga uyat sang mga despotiko nga agalon mayduta kag bantug nga mga kontra-rebolusyonaryo nga mga burukrata kag dinastiya (Piat, Santo Niño, Tuao, Rizal) kag sa lapit sa hedkwarters sang militar kag pulis (Barangay Bangag sa Lallo, Barangay Casambalangan sa Santa Ana, Barangay Virginia kag Balanni sa Santo Niño, kag Barangay Santo Domingo sa Piat). Nakuha naman sang pamunuan sang RTF-Elcac ang iya nga premyo sa pagkasunud-sunuran kag tuta sang 5th ID sang ginhatagan ang iya balwarte, ang banwa sang Tuao sa Cagayan, sang ₱26.4 milyon.

Pondo para sa 2024

Sa sugyot nga pungsodnon nga badyet para sa 2024, nagtigana ang rehimen US-Marcos sang P10.34 bilyon para sa NTF-Elcac. Kabahin diri ang ₱8.64 bilyon para sa SBDP nga itigana kuno sa wala pa ginpangalanan nga 864 ka barangay. Ginkwestyon sang mga progresibo nga grupo kag tighimo sang laye sang bloke nga Makabayan ang maanomalya nga badyet sang NTF-Elcac. Ginduso man nila ang pagsuma sa pondo sang NTF-Elcac para tuki-on kung sa diin gingasto ang binilyon nga pondo sang pumuluyo. AB

Mga anomalya sa eleksyon 2022, ginapaimbestigaran

Naghatag sang isa ka resolusyon ang mga makipungsodnon nga kongresista sadtong Agosto 31 para iduso ang Kongreso nga imbestigaran ang mga anomalya sa kondukta sang eleksyon 2022 nga makapaathag kung paano ginpatigayon ang malaparan nga elektroniko nga pagpandaya nga nagbutang sa pares nga Marcos-Duterte sa poder. Ginhimutig sang mga anomalya nga ini ang ginhambal sang Commission on Elections (Comelec) nga wala sang may nahitabo nga pagpangdaya sa nagligad nga eleksyon.

Yara sa sentro sang anomalya nga ini ang mga *election return* (ER) ukon listahan sang mga boto nga nagsulod sa *transparency server* (kompyuter) sang Comelec sa tunga sang alas-7 kag alas-8 sang gab-e sadtong Mayo 9, 2022. Sa sulod lang sang sini nga oras, naglabaw ang boto sang magkapares nga Marcos-Duterte kag nangin sigurado ang ila nga kadalag-an. Ang iregularidad nga ini ang una nga ginkwestyon sang grupo nga ginpangunahan sang anay tiglikom sang Department of Information and Communication Technology nga si Eliseo Rio.

Halos isa ka tuig matapos ang eleksyon, natukiban nga ang mga boto nga ini ang nag-agi tanan sa isa lang ka *internet protocol* (IP) address nga 192.168.0.2. Sandig sa pagtuon sang grupo ni Rio, 98.8% sang mga boto halin sa Metro Manila 95.5% halin sa Cavite, 81% sa Batangas kag pila pa ka prubinsya ang nag-agi sa solo nga IP address nga ini. Ang mga boto nga ini ang halin sa 20,300 *vote-counting machine* (VCM). Ang inpormasyon nga ini ang halin mismo sa mga raw file ukon datos nga ginsapubliko sang Comelec sadtong Pebrero.

Hambal ni Rio, imposible kag iligal nga may yara sang isa lang ka IP address ang syado kadamo nga VCM. Sandig sa ginhan-ay nga proseso sang Smartmatic, may eksklusibo nga IP address ang tagsa ka VCM. Wala man sa nakasugtan nga proseso ang pag-embudo sang mga ER sa isa lang ka makina bag-o ini batunon sang *transparency server* sang Comelec.

Kumbinsido sila ni Rio nga naghalin sa sikreto nga makina ang mga ER nga nag-agi sa IP address nga 192.168.0.2. Ang makina nga ini ang kontrolado sang Comelec sa pakigsabwatan sang Smartmatic kag laban nga nakapwesto lapit sa *transparency server*, base pa kay Rio.

Dugang nga anomalya ang nakit-an nga mas temprano ang oras nga nabaton sang *transparency server* ang pila ka ER kaysa sa oras nga ginluad ini sang mga VCM sa mga presinto.

Pagpatama kag anomalya ni Sara Duterte, ginsaway

SARI-SARI NGA HAMBALANON SANG pagpatama kag anomalya ang naukayan sa report sang Commission on Audit (COA) nga nagkwestyon sa iregular nga transaksyon sang upisina ni Sara Duterte sadtong 2022.

Nagapanguna diri ang pag-gasto niya sang ₱125 milyon bilang confidential funds sa amo nga wala sang may natigana nga pondo para diri sa ginpasar nga badyet sadtong 2022. Nahibal-an nga naubos ini sa sulod lang sang 19 ka adlaw.

Sa deliberasyon sa Kongreso para sa pungsodnon nga badyet sa 2024, ginpangayo sang mga makipungsodnon nga kongresista nga usisaon ini sang COA kag pangayuon kay Duterte ang detalyado nga report kung sa diin ini ginkuha kag paano ini gingasto. Ginkastigo man sang Senado ang indi awtorisado kag maathag nga iligal nga pagbalhin sang pondo sa upisina sang bise presidente.

Naukayan man sa pareho nga report ang pag-employo ni Duterte sang batalyon-kadako ukon 433 indibidwal bilang *security personnel*. Ginabug-os sini ang 63% sang iya nga istap. Dugang pa ang pag-gasto niya sang ₱660,000 sa pagdali nga matransporma ang pila sa mga upisina kag edipisyo nga nagserbe nga hedkwarters para sa iya nga kampanya padulong sa mga "satellite office" sang bise presidente.

3 ka kababainhan, ginmasaker sang 2nd IB sa Masbate

Wala pag-ulikid ang pasistang terorismo sang AFP sa Masbate matapos patyon ang tatlo ka sibilyan, kag hana nga patyon ang tatlo ka iban pa sadtong Agosto. Naga-isip na sa 18 ang biktima sang pampulitika nga pagpamatay sa prubinsya sa idalom sang rehimen Marcos Jr. Ginpagwa sang mga suldado nga ang mga biktima ang mga katapo sang Bagong Hukbong Bayan (BHB) nga napatay sa engkwentro.

Sadtong Agosto 19, hungod nga ginpatay sang mga suldado sang 96th IB kag mga pulis sang Masbate ang tatlo ka babaye sa Barangay Jagnaan sa San Jacinto, isla sang Ticao. Ang mga biktima amo sila ni Jelyn Guis Dejomo, 56, Sheryl Salazar Dejomo, 29, kag Divina Lubiano Ajitan, 60. Ginpatay sila pagkatapos sang isa ka armado nga inaway sang BHB kag militar sa pareho nga lugar.

Madugay na nga ginalagas sang militar kag pulis ang tatlo ka sibilyan nga biktima nga ginaakusaran nga may kuneksyon sa rebolusyonaryong kahublagaan. Dugay na nga naka-angkon sang pagpang-ipit ang tatlo kag ang isa ang anay gindakop sang pulis sa hinimo nga kaso.

Ang masaker ang krimen sa inaway kag lala nga paglapas sa internasyunal nga makitawhanon nga laye sang mga pwersa sang estado. Duso sang mga grupo sang tawhanon nga kinamatarung, dapat ginkilala ang ila mga kinamatarung bilang mga sibilyan sa mga lugar nga may nagaluntad nga armadong banggianay.

Samtang, ginhana nga patyon sang mga pwersa sang 2nd IB ang tatlo ka indibidwal sa isa ka balay sa Sityo Milagro, Barangay Guindawhan, Pio V. Corpus, Masbate sadtong Agosto 30. Una na nga ginbalita nga napatay ang mga biktima sa pata-rasak nga pagpaniro sang mga suldado apang sang ulihi nakumpirma nga nakapalagyo halin sa brutal nga krimen sang mga berdugo. Wala pa nakon-

tento, ginsulod sang mga berdugo ang nasambit nga balay kag ginkawatang sang bugas ang mga ini.

Pagpatay sa hors de combat.

Gin-abdak kag hungod nga ginpatay sang mga pwersa sang estado ang duha ka hangaway nga wala sang ikasarang nga magbato nga sila ni Jenny Fariolan (Ka Hope) kag John Eric Talibo (Ka Blue) sadtong Hulyo 29. Ginpagwa sang 61st IB nga napatay ang duha sa isa ka inaway sa Barangay Tagsing, Leon, Iloilo. Wala sang engkwentro nga nahitabo kag indi armado ang duha sang gindakop kag ginpatay.

Pag-abdak. Gin-abdak sang ginapatihan mga pwersa sang estado sila ni Jhed Tamano, 22, kag Jonila Castro, 21, sadtong Setyembre 2 sang gab-e. Base sa mga nakasaksi, pwersahan sila nga ginsakay sa isa ka gray nga salakyan sa atubang sang Orion Water District sa Barangay Lati, Orion, Bataan. Si Tamano ang koordineytor sang Community and Church Program for Manila Bay sang Ecumenical Bishops Forum samtang si Castro ang isa ka boluntir para sa AKAP Ka Manila Bay. Pareho sila nga nakatapos sa Bulacan State University.

Pag-aresto.

Gin-abdak kag ginpriso sang mga pulis sadtong Agosto 24 sa San Juan, Batangas ang organisador sang mga mangu-nguma nga si Ernesto Baez Jr kag duha niya ka kaupdanang nga sila ni Jose Escobio, kag Junald Jabonero. Ginpudyot sila sang mga pulis samtang nagabyahe sa Barangay Buhay na Sapa kag ginpagwa nga nakuhanang sang mga pusil, bala kag magasin, kag mga gamit palupok.

Nahilway na sadtong Setyembre 3 sila ni Escobio kag Jabonero tapos magpagwa sang resolusyon ang prosekusyon nga kinahanglan sila nga ipaidalom sa *preliminary investigation*. Samtang, si Baez Jr ang nagakinahanglan sang pyansa para mahilway sa kaso nga illegal possession of firearms.

Sadtong Agosto 4, arbitraryo nga gin-aresto sang mga suldado ang mangunguma nga si Alex Betito sang Sityo Malapat, Barangay Baay sa Labo, Camarines Norte. Pila ka oras siya nga ginditine sang mga suldado kag ginpaidalom sa tortyur. Bag-o sini, ginbalita man nga ginditine kag ginpagutoman sang mga suldado ang 10 pa ka mga mangunguma sa pareho nga lugar.

Pagpang-ipit. Ginpasakaan sang mga pulis sang Quezon City sang kaso nga paglapas sa Clean Air Act si Max Santiago sang Bagong Alyansang Makabayan kag tatlo ka iban pa nga istap sang grupo. Naglapas kuno sila sa nasambit nga laye pagkatapos nga ginsunog ang effigy nga ila ginhimo sa isa ka protesta sadtong ikaduha nga State of the Nation Address (SONA) ni Marcos Jr.

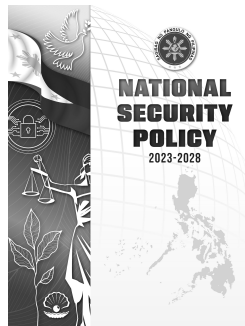
Ginpasakaan man sang kaso nga paglapas sa Public Assembly Act of 1985 ang 14 ka aktibista nga halin sa Southern Tagalog nga nakigbahin sa protesta kontra SONA.

26

akawnt sa bangko nga ginapanag-iyahan sang Rural Missionaries of the Philippines (RMP) kag RMP-Northern Mindanao

ang arbitrario nga ginpasira sang estado tungod sa hinimo nga kaso nga "terrorist financing."

21

sa 22 ka departamento sang estado

ang ginpaidalom sa NTF-Elcac paagi sa National Security Policy.

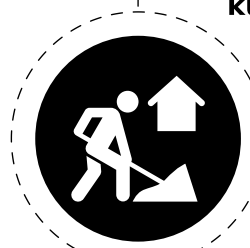
₱1.5 M

bili sang "barato" nga pabalay nga gintanyag sang estado sa mga wala sang kaugalingon nga balay pareho sang mga mamumugon nga nagaganar lang sang minimum nga sweldo.

159,000

kulang nga klasrum

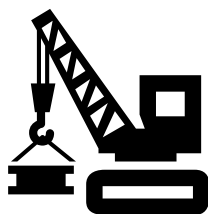

189,324

kinahanglan kay-uhon

328%

ang ginhabok sang badyet sang pila ka proyekto nga imprastraktura

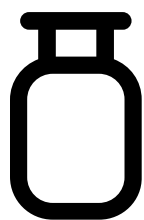

tungod sa doble kag triple nga alokasyon sini sa nagkalain-lain nga departamento kag ahensya.

21,727

indi na magamit

Pero sabat ni Sara Duterte: **Kakson ang mga dekorasyon sa klasrum**

₱73.15

ang gintaas sang 11-kilo nga tangke sang LPG sa Setyembre,

dugang sa ₱50.05 nga gintaas sini sadtong Agosto.

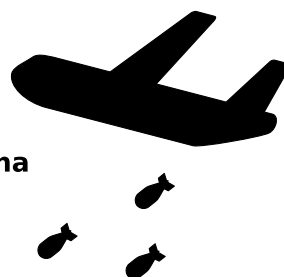
41.16%

lang ang nakatapos sa kolehiyo sadtong 2022

tungod sa kabudlayan sang mga estudyante nga makabangon sadtong pandemya. Balingag nga ginaron ini subong para dulaon ang ₱51.12 bilyon nga badyet para sa libre nga *tuition fee* sa 2024.

\$212 bilyon

gintaas sang kita sang 25 ka nagapanguna nga kumpanya sa depensa sang US kag Europe sa una nga katunga sang tuig.

Ini sa atubang sang madamuan nga pagdispatsa sang daan nga mga armas sa Ukraine kag pagbaligya sang mga bag-o sa mga kaalyado sini nga pungsod.

Tiempo muerto sa tunga sang implasyon kag pagbag-o sang klima

Kada tuig, gina-agan sang mga mamumugon sa tubo sang tiempo muerto, "patay nga panahon," sa Kastila, nga nagatumod sa mga bulan sa tunga sang siklo sang pagtanom sang tubo. Kasami nga nagadugay ini halin Hunyo padulong Setyembre kung sa diin wala sang trabaho sa mga "kampo." Sa Negros, ginatawag ini nga "tigkiriwi" ukon panahon sang pag-antus sang masobra 300,000 ka mamumugon sa uma kag ila mga pamilya. Subong nga tuig, labaw ang ila kasakit sa tunga sang lab-ot langit nga presyo sang mga balaklon, mga kalamidad duso sang pagbag-o sang klima kag baskog nga militarisasyon.

Isa diri ang pamilya sang 35-anyos nga si Derek, may asawa kag tatlo ka gagmay nga mga bata. Nagaganar siya kag iya nga asawa sang ₱400 sa pagtrabaho sang walo ka oras sa isa ka adlaw sa nagkalain-lain nga ulumhan. Sa pihak sang bilog adlaw nga pangabudlay, syado ka kulang ang ila nga kita para sa bugas, sud-an, gatas kag iban pa nga kinahanglanon sang ila mga bata. Para makadugang, "nagasydlayn" sila nga mag-asawa sa pagpang-kopras. Pareho sang iban nga mamumugon sa uma, lubong sila sa utang para masabat ang pinakasandigan nga kinahanglanon sang ila nga pamilya.

"Mas malala subong nga tuig, ilabi nga mas mahal ang mga balaklon," base kay Derek. "Imbes nga tatlo ka beses magkaon, duha ka beses na lang kung kis-a." Pinakaapektado diri ang pagdako sang mga bata. Sa datus sang estado, yara sa 40% sang mga bata nga 5-anyos paubos sa Negros Oriental ang "stunted" ukon arikutoy. Ang pagkariikutoy ang repleksyon sang sobra nga malnutrisyon.

Wala sang pagbag-o sa kapuraot, base kag Tiyay Mali. Kung may obra man, asta lang sa ₱150 ang iya inadlaw nga kita. "Ang amon nga kita amo man sa gihapon pero ang galastuhan gasaka nga nagasaka. Wala kami sang may mahimo kundi mag-sige pangutang," Mas masami, nagakadto sa pagbayad sang utang ang ahaw-ahaw nga kita.

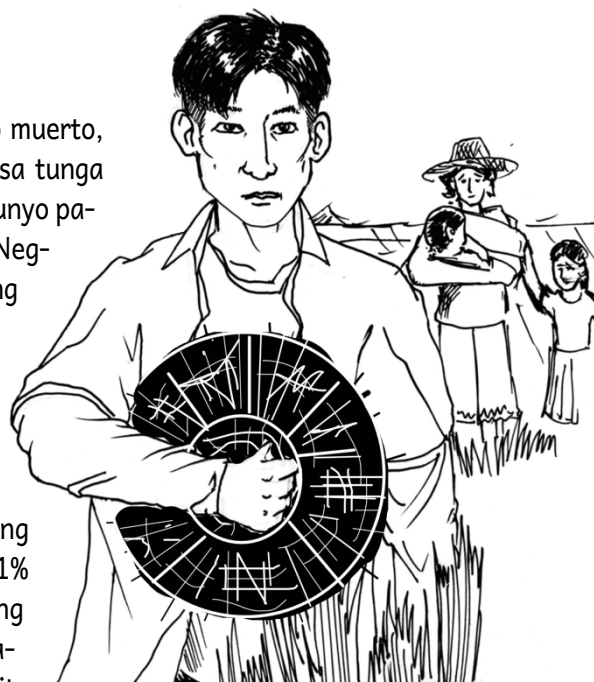
Indi katilingalahan ilabi nga isa ang Negros sa may pinakataas nga implasyon sa bug-os nga pungsod.

Sadtong Agosto, naglista ang Negros Occidental sang 6.1% kag ang Negros Oriental sang 4.1% nga tantos sang implasyon. Padayon ang pagsirit sang presyo sang pagkaon kag mga ilimnon.

Indi na gani makasabat, ginbayo pa ang mga ulumhan sang wala untat nga pag-ulan tuga sang asud-asod nga bagyo kag hangin habagat.

Kabaliskaran sa ginahambal nga pamahog sang El Niño ukon tig-ilinit, gintumod ni Derek nga "mas grabe pa gani ang permi nga pag-ulan nga naka-apekto sa tanom nga mais kag tubo nga nagkalahapay tungod sa asud-asod nga bagyo." Sadtong katapusan sang Hulyo, ginhampas ang isla sang bagyong Egay nga nagtuga sang ₱46.7 milyon nga kahalitan sa pananom, palangisdaan kag sinagod nga sapat sa Negros Occidental pa lang. Sa katapusan naman sang Agosto, nag-igo ang bagyong Goring nga nagtuga sang ₱125.59 milyon nga kahalitan sa prubinsya.

Kung sumahon, bilog nga tuig naga-eksperyensya sang gutom ang mga mamumugon sa uma sa Negros tungod sa ginabaton nila nga malaulipon nga sweldo. Sandig sa National Federation of Sugar Workers, masami nga yara sa ₱1,500 kada semana ukon ₱300 kada adlaw ang ginapasweldo sa mga mamumugon sa uma, mas manubo sa inadlaw nga minimum nga gintalana sa laye kag syado ka layo sa makabuhi nga sweldo. Mas manubo pa ang ginasweldo sa idalom sang sistema nga pakyaw, kung sa diin ₱4,000-₱5,000 lang ang

bayad sang mga asyendero sa 4-8 katawo (₱625 kada isa) para sa obra nga nagalab-ot sa 5-6 ka adlaw.

Sang nagligad nga mga tinuig, aktibo nga ginaduso sang mga mamumugon sa uma sa isla ang paghatag sang estado sang bulig sa pinansya sa panahon sang tiempo muerto, pati man sa panahon sang kalamidad. Kadungan sini, ginapakigbato nila ang ₱150 kada adlaw nga pagpataas sa sweldo kag 50% nga pagtaas sa bayad sa sistema nga pakyaw. Suportado nila ang panawagan para sa ₱750 *across the board* nga pagtaas sang sweldo sa pungsodnon nga sakop.

Base sa mga mangunguma, bugtong nga ang pagbungkag sa mga asyenda kag pagtapos sa pagkamol sang pipila ka agalon mayduta sang minilyon nga kita halin sa balhas sang mga mamumugon sa uma ang magawasak sa tuigan nga tiempo muerto. Paagi sa pagpanagtag sang duta sa mga naga-ugmad sini kag paghatag-dalan sa produksyon sang pagkaon, mapasiguro ang seguridad sa pagkaon sang ginatos ka linibo nga pamilya.

"Permi nga mangin panahon sang tig-gulutom kag pagkamatay para sa mamumugon sa kampo ang tiempo muerto kung indi masabat ang pundamental nga problema sa kawad-on sang duta sang pungsod," hambal nila.

AB